

9. РЕЦЕНЗІЇ

Ніна Віталіївна Слюсаренко,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри
педагогіки, психології і освітнього менеджменту
імені проф. Є. Петухова
Херсонського державного університету,
м. Херсон, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-9215-5936>

УДК 373.2

DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-2\(85\)-107-109](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-2(85)-107-109)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Рецензія на методичний посібник: Психологічні та соціальні чинники адаптації обдарованої особистості в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів загальної середньої освіти: методичний посібник / К. А. Андросович, Л. І. Ткаченко, Г. В. Ільїна, І. О. Якимова. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. – 110 с.

Анотація.

Запропоновано ознайомитися з рецензією автора на методичний посібник «Психологічні та соціальні чинники адаптації обдарованої особистості в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів загальної середньої освіти». Рецензований посібник представляє теоретичне, методичне і практичне керівництво діяльністю адміністрації та педагогічного колективу закладу загальної середньої освіти з адаптації обдарованих учнів, що є першочерговим завданням в контексті забезпечення успішного розвитку обдарованих дітей і молоді.

Ключові слова: посібник; психологічні та соціальні чинники адаптації; обдаровані діти; показники емоційного фону; соціальний статус.

Рецензований посібник представляє теоретичне, методичне і практичне керівництво діяльністю адміністрації та педагогічного колективу закладу загальної середньої освіти з адаптації обдарованих учнів, що є першочерговим завданням з позиції забезпечення успішного розвитку обдарованих дітей і молоді.

У першому розділі «Розвиток обдарованості в умовах інформаційно-освітнього середовища сучасних закладів загальної середньої освіти» подано філософсько-освітній аналіз інформаційно-освітнього середовища сучасних закладів загальної середньої освіти. Авторами наголошено, що саме поняття інформаційно-освітнього середовища є складним і розглянутим різними дослідниками з відмінних точок зору. Однак єднає їх ставлення до обов'язкового нині складника інформаційно-освітнього середовища – інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентовано на посередницькій функції учителя

в опануванні учнем знаннями та його адаптації до інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу загальної середньої освіти, а також до формування необхідних компетенцій.

Докладно розглянуто функції інформаційних середовищ сучасних закладів загальної середньої освіти з урахуванням суб'єктів взаємодії – учнів, учителів, адміністрації. При цьому виокремлено спільні й відмінні їх складники: для учнів – опанування сучасними технологіями як спосіб адаптації до освітньо-інформаційного середовища навчального закладу і ширше – адаптації до подальшої діяльності в професійному й інших середовищах; для учителів – технологічного забезпечення процесу навчання й адаптації в інформаційно-освітньому середовищі; для адміністрації – забезпечення рівних можливостей доступу до інформаційно-комунікативних технологій усіх учасників навчального процесу, забезпечення інформаційної безпеки освітнього середовища тощо.

Окремо наголошено на особливостях інформаційних середовищ навчальних закладів в умовах викликів сьогодення, з-поміж яких варто виокремити: ставлення учнів до освітнього закладу як лише до одного з координаційних центрів їхнього життя, наявність власної суб'єктної позиції у пізнанні світу й проблема «цифрового розриву» між поколіннями.

Насамкінець автори у цьому розділі дійшли висновку, що суб'єкти освітньої діяльності, що особливо стосується педагогічних колективів, мають бути готовими до різноманітних сценаріїв подальшого розвитку подій в умовах невизначеності, у яких прогностично припускається пришвидшення як діджиталізації, так і глобалізації освіти.

Окрім того, увагу в першому розділі приділено освітньо-педагогічному аспекту адаптації учнів в умовах закладу загальної середньої освіти – управлінським, організаційним, виховним, навчальним, аналітичним складникам освітньої діяльності. Представлено адаптацію учнів у закладі загальної середньої освіти як системну педагогічну діяльність. Описано педагогічні умови, за результативного створення яких можливий успішний процес адаптації і розвитку обдарованих дітей і молоді.

Виокремлено декілька складників педагогічної діяльності супроводу з адаптації учнів у закладі загальної середньої освіти: аналітичний та організаційно-управлінський, здійснюваний адміністрацією закладу; навчально-виховний і корекційно-розвивальний особистісно орієнтований супровід учня, здійснюваний найближчими комунікантами; підвищення кваліфікації педагогічних працівників; культурно-освітня діяльність педагогічного колективу закладу. Наголошено на поетапності здійснюваного педагогічного супроводу адаптації учнів, прив'язаного до двох основних чинників, що зумовлюють ризики в процесі адаптації: вікових особливостей учнів і ступенів шкільного навчання.

Особливу увагу авторами було приділено готовності вчителя до супроводу обдарованих учнів. Виведено аспекти готовності та подано практичні рекомендації щодо документування здійснюваного педагогічного супроводу, у чому ефективним засобом є портфоліо учителя. Інноваційною пропозицією в цьому є фіксація не лише професійного зростання учителя, а й одночасного успішного просування в розвитку обдарованих учнів.

Виклад матеріалу завершує закономірний висновок, що педагогічний аспект діяльності з адаптації учнів закладів загальної середньої освіти є надзвичайно важливим і має здійснюватися як системна, поетапна діяльність і така, що є угодженою із запитами особистості учня відповідно до його задатків, віку та ступеню

навчання, а також за участі всіх суб'єктів освітнього процесу.

У другому розділі посібника «Емпіричне дослідження психологічних та соціальних чинників адаптації обдарованих учнів» представлено особливості когнітивної та емоційно-вольової сфер обдарованих дітей. Встановлено, що обдаровані діти потребують особливої уваги вчителя та спонукають його до творчої організації навчального процесу. Узагальнено ключові дослідження з емоційно-вольової саморегуляції, з огляду на що було підсумовано, що діти з високим рівнем інтелекту демонструють кращу ефективність саморегуляції ніж діти з середнім рівнем інтелекту, але потребують уваги з боку належного вираження власних емоцій. Представлено результати експериментального дослідження на тему адаптації учнів початкових класів з урахуванням показників емоційного фону, працездатності, здатності до диференціації емоцій (сфера соціальних емоцій) та емоційного ставлення до школи, а також досліджено соціальний статус учнів у класі.

Результати експериментального дослідження виявили певні труднощі адаптаційного процесу в обдарованих учнів упродовж їхнього навчання у закладах загальної середньої освіти (низький фізіологічний опір стресу, фрустрація потреби в досягненні успіху, замкнутість, низький рівень соціальної адаптованості, емоційний дискомфорт (бути постійно в класі з тими кого не сприймаєш), ізолюваність, відторгненість однолітками чи однокласниками), що негативно впливає на їх адаптацію і відповідно на реалізацію всього свого особистісного потенціалу, на саморозкриття. Це свідчить про необхідність здійснення цілеспрямованого корекційно-розвиткового впливу, способам організації та корекції якого присвячено третій розділ посібника.

У третьому розділі посібника «Практикум з адаптації одарованих учнів до мов інформаційно-освітнього середовища ЗЗСО» викладено обґрунтування програми з адаптації учнів закладів загальної середньої освіти та етапи її реалізації. Автори справедливо зазначають, що кожен період дорослішання дитини є важливим сам по собі, незалежно від подальших вікових періодів. Відповідно до особливостей розвитку обдарованих учнів автори пропонують програму зменшення факторів ризику в кризові періоди психологічного розвитку на всіх етапах протягом навчання у ЗЗСО, посилення захисних факторів, розвиток особистих якостей дітей і соціальних чинників (соціально-емоційний розвиток, комунікативний, професійне самовизначення). Причому пропонувано для застосування сучасні методи корекції та розвитку (інтерактивні, ІКТ, тренінгові форми роботи), що сприятимуть процесу соціально-психологічної адаптації учнів.

Посібник містить додатки з демонстраційним та ілюстративним матеріалом і список використаних джерел.

Безперечна новизна та практична орієнтованість методичного посібника дозволяє рекомендувати його до публікації.

Sliusarenko Nina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology and Educational Management on Behalf of prof. E. Petukhov, Kherson State University, Kherson, Ukraine

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT OF GIFTED PERSONALITY IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Summary.

The reviewed manual is a theoretical, methodological and practical guide to the administration and teaching staff of general secondary education for the adaptation of gifted students, which is a priority from the standpoint of ensuring the successful development of gifted children and youth.

The first section "Development of giftedness in the information and educational environment of modern general secondary education" presents a philosophical and educational analysis of the information and educational environment of modern general secondary education. It is emphasized that the very concept of information and educational environment is complex and considered by different researchers from different points of view.

The second section "Empirical study of psychological and social factors of adaptation of gifted students" of the manual presents the features of cognitive and emotional-volitional spheres of gifted children. It is established that gifted children need special attention of the teacher and encourage him to creative organization of the educational process. The results of an experimental study on the adaptation of primary school students taking into account the indicators of emotional background, performance, ability to differentiate emotions (social emotions) and emotional attitude to school, as well as the social status of students in the classroom.

The third section "Workshop on the adaptation of gifted students to the languages of the information and educational environment institution of general secondary education" of the manual sets out the rationale for the program of adaptation of students of general secondary education and the stages of its implementation. The authors rightly point out that each period of a child's adulthood is important in itself, regardless of subsequent age periods. Based on the peculiarities of the development of gifted students, the authors propose a program to reduce risk factors in crisis periods of psychological development at all stages during training in institution of general secondary education, strengthening protective factors, development of children's personal qualities and social factors (socio-emotional development, communication, professional self-determination).

Keywords: manual; psychological and social factors of adaptation; gifted children; indicators of emotional background; social status.

Стаття надійшла до редколегії 22 березня 2022 року